

Demolinguistika

2006. urtea oparoa izan da datu demolinguistikoei dago-kienez. 2008ko bigarren erdian sartuta 2006ko datuei buruz hitz egiten hastea deigarria izan daiteke, baina tira, 2008an baino lehenago 2006ko datuei buruz zerbait adieraztea ezi-nezkoa zen, datuak ez baitziren publikoak. Ez pentsa datuak ezkutuan gorde direnik denbora batez, ez, datu demolinguistikoak eskuratzea ez da lan batere erraza.

Inkestak prestatu behar dira eta egoki prestatu behar ere; hurrengo urteetan inkesten artean konparaketak egin nahi baditugu komeni da galderak ez aldatzea. Beraz, ondo pentsatu behar dira hasierako galderak, eta horretarako guk ere hainbat galderari erantzun behar diogu: bakarrik gaur egungo hizkuntza gaitasunari buruzko galderak egingo dira? Ama hizkuntzari buruzkoak ere sartuko dira? Eta erabilerari buruz zer? Zerbait galdetuko da? Eta nola? Galdera horiei guztiei erantzun behar zaie eta horrek bere denbora eskatzen du.

Gero, ikerketa zein eremu geografiko-sozialean, beraz zein «mundu» edo «unibertso»tan, burutuko dugun erabaki behar da, eta horren arabera gutxieneko adierazgarritasuna eta fidagarritasuna izango duten laginak zein diren zehaztu behar da. Beraz, horrelako galderei erantzun behar zaie: EAE bakarrik aztertuko da? Nafarroa eta Iparraldea ere bai? Herriak bakarrik? Hiriak bakarrik? Zein adin talde?...

Hurrengo pausoa inkesta egitea da, eta horretarako erabaki behar da —normalean ikerketaren prestaketa lanaren lehenengo pausoa erabakitzen da— datuak nola jasoko diren: inkesta bat betearazi? Telefonoz? Kanean jendeari eska-

tuta? Datuak behatuak izango dira (Euskararen kale neurketen kasuan bezala)?...

Datuak jaso ondoren, horien tratamendua egin behar da: galdetegiak jaso, galdetegiaren hustuketa egin, alegia: ditugun datu guztiak datu base batean sartu ikertzen dugun «mundu» edo «unibertso»ari buruzko datu guztiak aztertu ahal izateko. Gero datuen gutxienezko irakurketa bat egin behar da. Izan ere, datu hotzak ematea ez da izaten egokiena, bestela datuak jasotzen dituen galduta egoten da. Bere iritzi propioa izateko lehenago datuei buruzko gutxienezko informazioa izan behar du datuen jasotzaileak ere.

Beraz, lehen aipatu dudan moduan, 2008an datu anitz jaso ditugu Euskal Herriko 2006ko egoera demologikoa-ri buruz, eta duela gutxi datu horiek guztiak publikoak egin dira.

Hasteko IV. Inkesta Soziologikoa datuak argitaratu ziren ekainean. Inkesta horretan informazio anitz ematen da Euskal Herri osoari buruz: biztanleriaren hizkuntza gaitasuna, euskararen transmisioa eta euskararen erabilera. Euskarari buruzko jarrerak gutxi agertzen dira eta pena da, baina beharbada gai horri buruzko informazioa ikerketa kualitatiboaren bidez hobeto jasotzen da.

Beste iturri oso garrantzitsua dugu Eustatek ematen duena bere zentsuaren eta etxebizitzaren inkestaren bitartez. Kasu honetan informazioa EAeri buruzkoa bakarrik da, eta euskararen gaitasuna eta erabilera kontuan hartzen dira. Datuak ez dira Inkesta Soziologikoa bezain xehatuak.

Hirugarren iturri bat aipatuko dut hemen, ezinbestekoa iruditzen baitzait inkesta bitartez jaso diren datuak datu behatuekin konparatzea, eta datu horiek Euskararen Kale Neurketa orokorrak ematen dizkigu. Soziologia Klusterrak jasotzen zituen datu horiek 2007ko irailean *Bat* soziologia aldizkarian argitaratu ziren, baina 2006 urteari buruzko datuak dira, eta denok dakigunez, ikerketa horretan erabilerari buruzko datu horiek Euskal Herri osoari dagozkie.

IV. Inkesta Soziolinguistikoa

Datu aipagarrienak aurkeztuko ditugu hemen, besterik gabe, Eusko Jaurlaritzaren web-orrian inkesta osoa erraz eskuratu baitaiteke. 2006ko datuen arabera, Euskal Herriko 16 urte edo gehiagoko biztanleen %25,7 elebiduna zen, %15,4 elebidun hartzailea eta %58,9 erdaldun elebakarra. Euskal Autonomia Erkidegoa zen herrialde euskaldunena, bertan biztanleen %30,1 elebiduna zen, %18,3 elebidun hartzailea eta %51,5 erdaldun elebakarra. 2006ko datuen arabera 557.600 elebidun zeuden, 1991n baino 138.400 gehiago.

Iparraldean gainbehera aurrera doa, ordea. Bertan biztanleriaren %22,5 zen elebiduna, %8,6 elebidun hartzailea eta %68,9 erdaldun elebakarra. Hamar urtetan 4.400 elebidun galdu dira, eta etorkizunari begira 16-24 urtekoen artean gorakada txikia jazo den arren, elebidunen %64k 50 urte baino gehiago ditu; horrek adierazten digu gainbeherak jarraituko duela ez bada azken momentuko aldaketa soziolinguistiko handia gertatzen.

Nafarroari dagokionez, biztanleen %11,1 zen elebiduna, %7,6 elebidun hartzailea eta %81,3 erdaldun elebakarra. Beraz, ezagutzari dagokionez, herrialde erdaldunena zen; baina bilakaerari dagokionez, elebidunen kopurua gora doa Nafarroan, Iparraldean ez bezala: 1991n baino 16.200 elebidun gehiago zegoen 2006an, 56.400 izanik elebidunen kopurua.

Datu horien arabera, Euskal Herrian bizi diren euskaldunak, 16 urte baino gehiago dituztenak, 665.800 dira. Gehien-go handi bat EAEn bizi da (%83,7) eta zati txikiago bat Nafarroan (%8,5) eta Iparraldean (%7,8).

Biztanleriaren eta etxebizitzaren zentsua

Eustaten zentsuan bi urte baino gehiagoko biztanleria hartzen da kontuan; Inkesta Soziolinguistikoan ikastoletan eta eredu elebidunetan ikasten ari diren gazteak hartzen dira kontuan. Datuak, aldiz, EAEn buruz bakarrik ditugu.

2006an 774.894 euskaldunak ziren, 458.939 ia euskaldunak eta 838.708 erdaldun elebakarrak. Inkesta Soziolinguistikoa-ren eta Eustaten datuak konparatzen baditugu, EAEn, bi eta hamasei urte bitartekoen adin taldean 217.294 euskaldun da-goela suposa genezake. Dena den, hobeto aztertu beharko litzateke zer motatako hiztuna kontsideratzen den euskalduna Eustaten arabera eta zer den elebidun bat Inkesta Soziolinguistikoa-ren arabera. Azterketa hori egitea, aldiz, beste eztabaida batean sartzea litzateke, oso interesgarria baina aurkezpen honen mugetatik kanpo aurkitzen dena. Gai horri buruzko bibliografia izateko nirekin harremanetan jartzea baino ez du *Jakin* aldizkariaren irakurleak, gainera pozik saiaturko nintzateke bere zalantzak berarekin eztabaidatzen.

Eustateko datuen arabera, 2001etik 2006ra 118.000 biztanle gehitu dira euskaldunen kopuruan eta ehunekotan lau puntu irabazi dira. Gainera, azken data horretan biztanleriaren %59,5ek zerbait bazekien euskaraz. «Zerbait» hori zer den zehaztea, aldiz, zaila da, eta egoera soziolinguistikoa-
n eragiteko eta euskararen erabilera sustatzeko eraginkorra ote den jakitea zailagoa...

Euskararen erabilera

Eta erabilerari dagokionez, Eustateko datuen arabera EAEko zazpi biztanletik batek euskaraz bakarrik egiten du etxean; Inkesta Soziolinguistikoa-ren arabera, aldiz, EAEko biztanleriaren %18,6k erabiltzen du euskara erdara beste edo gehiago. Bi datuak ezberdinak dira noski, konparatzen duten unitertsoa ezberdina baita; baina kontuan hartzeko moduko informazioa ematen dute eta gainera ez dira kontrajarriak. Datu horiek kale neurketetan behatutako kopuruekin konparatzen baditugu ere oso koherenteak dira. 2006ko neurketaren arabera, Gipuzkoako elkarrizketen %32,7 euskaraz egiten zen, Bizkaikoen %10,4 eta Arabakoen %4,7.

Euskal Herriko datu orokorrak aztertzen baditugu, bi iturri bakarrik izango ditugu: Inkesta Soziolinguistikoa eta Euska-

raren Kale Neurketaren emaitzak. IV. Inkesta Soziolinguistikoan indize bat sortu dute euskararen erabilera neurtzeko. Indizea zehazteko erabileraren eremu soziofuntzional ezberdinak hartu dituzte kontuan: etxeko erabilera, kaleko erabilera eta formalagoak diren erabilerak. Eremu soziofuntzional bakoitzeko datuak edukitzea interesgarria izango litzateke konparaketak egiteko, baina datu horiek ez dira argitaratu.

Indize horren arabera, Euskal Herriko biztanleriaren %74,9k erdara bat baino ez du erabiltzen; %9,8k erdara euskara baino gehiago erabiltzen du; %5,4k euskara eta erdara maila berean eta %9,9k euskara erdara baino gehiago. Euskara bakarrik erabiltzen duenik ez dago momentu honetan, ez behintzat hamasei urte baino gehiagokoen artean, beti ere inkestaren arabera. Datu horiek Euskararen Kale Neurketan behatutako datuekin bat datoz neurri handi batean; izan ere, kale neurketetan kalean erabiltzen den hizkuntza baino ez da jasotzen, eta horregatik IV. Inkestaren datuak baino datu altuagoak jasotzea espero zitekeen eta hala izan zen: 2006ko kale neurketaren arabera Euskal Herriko erabilera indizea 14,2 izan baitzen.

Euskal Herriko egoera soziolinguistikoa modu orokorrean aztertzea ez da modurik zientifikoena. Izan ere, eremuen eta lurraldeen arabera alde handiak daude, eta leku batean muturreko egoera soziolinguistikoa euskararen alde jasotzen bada eta beste batean kontrakoa jasotzen bada, alegia muturreko egoera bat baina erdararen alde, datuak batzen ditugunean eta batez bestekoak egiterakoan, datuak nahasten dira eta media bat lortzen da, adierazgarria ez den media bat ordea.

Horrela, lurraldeen arabera alde handiak daudela erraz ikusten dugu hemen erabili ditugun hiru iturriak kontuan hartzen baditugu. Adibide pare bat baino ez dugu emango hemen, ez baitugu gehiegi luzatzeko aukerarik.

Euskararen Kale Neurketaren datuen arabera, adibidez, Iparraldeko euskararen erabilera, elkarrizketen ehunekoari dagokionez beti ere, %4,6 zen; hurrengo herrialde erdaldu-

na Araba genuen %4,7ko emaitzarekin, ondoren Nafarroa %6,6ko kopuruarekin, Bizkaia %10,4koarekin eta Gipuzkoa %32,7ko emaitzarekin.

IV. Inkesta Soziolinguistikoan erabiltzen den indizearen arabera, sailkapena zertxobait aldatuta dago eta Iparraldea Nafarroaren aurretik jartzen da, baina gutxiatik. Interesgarria litzateke bi iturrien arteko aldea jarrerengatik gertatzen den jakitea. Inkestaren arabera, EAEko biztanleriaren %12,5ek euskara erdara baino gehiago erabiltzen du eta %6,1ek euskara erdara bezainbeste. Iparraldean, aldiz, biztanleriaren %3,6k adierazten du euskara erdara baino gehiago erabiltzen duela eta %6,7k euskara erdara beste. Nafarroan, aldiz, 3,2k adierazten du euskara erdara baino gehiago erabiltzen duela eta 2,4k bi hizkuntzak berdinduz erabiltzen dituela.

Herrialdeen arteko emaitzak oso ezberdinak dira, beraz; baina, gainera, herrialdeen barruan ere ezberdintasun handiak daude, eta Euskal Herriko egoera soziolinguistikoa benetan ezagutzeko ezberdintasun horiek guztiak kontuan hartu beharko liriateke. Eta ezberdintasun geografikoak ez ezik, beste hainbat aldagai ere aztertu beharko liriateke: adin taldeak, generoa, maila soziala...

Informazio anitz dugu, eta informazio hori guztia egoki aztertzeko eta irensteko denbora eta indarra beharko dugu. Has gaitzen denok ahaleginean gure burua hobeto ezagutzeko gauza garen ikusteko; izan ere, etorkizunerako ditugun nahietarantz hurbiltzeko gaurko egoeraren kudeaketa egokia egin behar dugu, eta horretarako errealitatea, dagoena eta duguna ezagutzea ezinbestekoa da.¶